

Финансовая и налоговая политика Украины в разрезе трансформационных процессов в Украине

Бондарук І.С.

Аспірант кафедри економічної теорії

Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Система соціального захисту базується на понятті «соціальний ризик». Ризики можна розглядати в економічному, політичному, правовому, соціальному аспектах – як деяку можливість (вірогідність) втрат властивостей об'єкту, що витікає із специфіки природно-кліматичних, економічних і соціальних явищ. Соціальний ризик часто співвідносять з категорією страховий ризик, під яким розуміють вірогідність настання якої-небудь події здійснення страхових необхідних виплат стороною що приймає на себе цей ризик. У свою чергу, при визначенні соціального ризику основний акцент робиться на характер конкретної події, яка повинна відбутися, щоб ризик вважався таким, що реалізувався. До таких подій відносяться ті з них, які впливають на зміну матеріального стану особи і її стану в суспільстві, зокрема: втрата працездатності, старість, безробіття, хвороба і інші соціально-значущі обставини.

Таким чином, на наш погляд, найбільш точно визначення соціальної ризику наступне: соціальний ризик – це вірогідність погіршення матеріального стану в результаті втрати заробітку або трудового доходу з об'єктивних соціально-значущих причин, а також у зв'язку з додатковими витратами по догляду за дітьми і іншими членами сім'ї, що потребують допомоги, по задоволенню потреб в медичних і соціальних послугах [1, с. 18]. Це визначення відображає найбільш істотні ознаки соціального ризику: зв'язок з суспільною організацією праці; передбачуваний характер; об'єктивні причини настання.

Для зниження впливу наслідків соціальних ризиків на матеріальний стан різних членів суспільства необхідне створення і розвиток ефективних систем управління такими ризиками. В процесі управління соціальними ризиками можуть використовуватися різні методи управління, які у свою чергу об'єднані в дві групи:

пасивні: уникнення і збереження (утримання) ризиків;

активні: зниження і передача ризиків (Рис. 1.1).

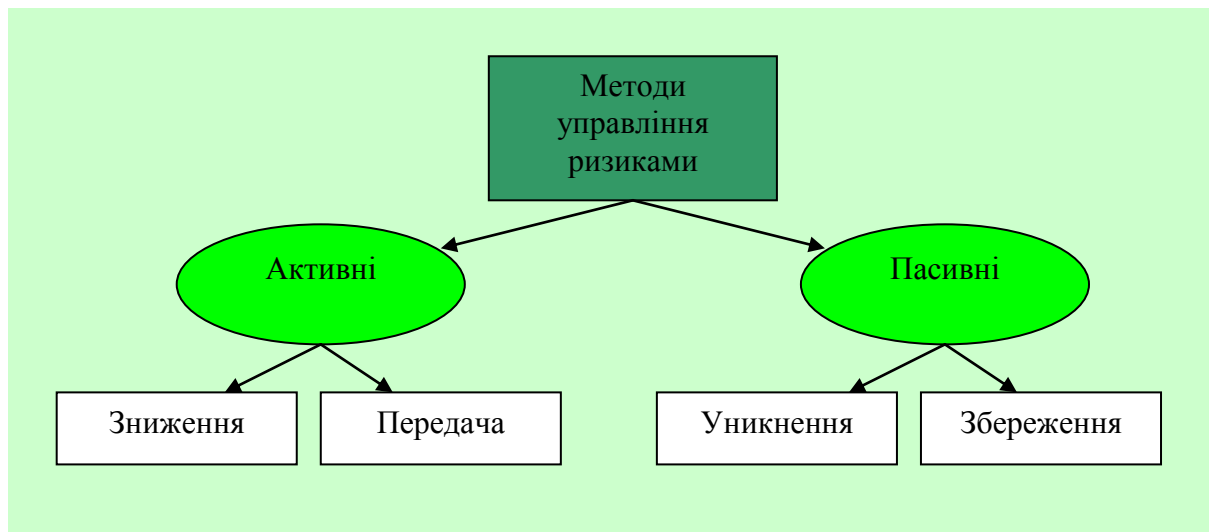

Рис. 1.1. Методи управління соціальними ризиками

При використанні методу «уникнення ризиків» суб'єкт, що ухвалює рішення, відмовляється від будь-яких дій, які можуть спричинити настання ризику. Наприклад, існує ризик безробіття, пов'язаний з можливістю звільнення (скорочення) найнятого робітника, для уникнення настання якого, суб'єкт не повинен бути найнятим робітником. Іншими соціальними ризиками також можливо управляти таким методом, але деякі ризики уникнути деколи неможливо. Зокрема це може стосуватися такої події як настання старості.

При «збереженні (утриманні) ризиків» суб'єкт, що ухвалює рішення, залишає на своїй відповідальності всі наслідки, які може принести ризик. В більшості випадків суб'єкт просто не приймає ніяких дій, направлених на зміну вірогідності настання ризикової події і розмірів можливого збитку. У деяких випадках цей метод управління може бути досить ефективним (наприклад,

щодо ризику безробіття), але використання його в процесі управління іншими соціальними ризиками може призвести до різних суперечностей в суспільстві.

Зниження соціальних ризиків також не завжди можливо. Цей метод полягає в проведенні превентивних заходів щодо зниження вірогідності або ваги наслідків реалізації ризиків такими способами як диверсифікація, лімітація, придбання додаткової інформації, профілактика. Даний метод може мати місце при управлінні ризиком, пов'язаним з безробіттям (наприклад, самозайнятість) або інвалідністю (дотримання техніки безпеки), але зниження соціального ризику внаслідок настання старості поки не можливо.

Вважаємо, при управлінні різними соціальними ризиками найбільш дієвим методом є метод «передача ризиків». Використовуючи цей метод суб'єкт, що ухвалює рішення, може передати всі матеріальні наслідки соціальних ризиків іншому економічному суб'єктові, який нестиме відповідальність по їх компенсації.

На практиці в різних країнах процес управління соціальними ризиками здійснюється по-різному, але в більшості випадків основою є створення системи соціального забезпечення населення.

У Конституції України закріплено право громадян на соціальне забезпечення у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення [2]. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними [2].

Згідно Концепції соціального забезпечення населення України система конкретних форм соціального забезпечення населення включає: «матеріальне

забезпечення шляхом соціального страхування у разі безробіття, тимчасової або постійної непрацездатності; соціальну допомогу непрацездатним і малозабезпеченим громадянам; підтримання рівня життя в умовах зростання споживчих цін; компенсації і пільги громадянам, які потерпіли від техногенно-екологічних та природних катастроф» [3]. Саме тому держава і суспільство приймають на себе певну частку відповідальності при настанні критичних періодів в житті людини і створюють систему соціального захисту – тобто надають державні і недержавні пенсії, надають соціальні послуги, здійснюють соціальну допомогу і підтримку.

Соціальне забезпечення певного рівня, будучи особливим соціальним інститутом держави, є або повинно бути гарантією формування гідного життєвого рівня кожного члена суспільства, збереження і підтримки його соціальної гідності і статусу шляхом надання коштів для існування при настанні вищезгаданих обставин, які називають соціальними ризиками, маючи на увазі їх важливість і значущість з погляду суспільства [4, с. 25].

Однією з найбільш соціально-значущих складових системи соціального захисту населення є пенсійна система, оскільки основою її побудови є ризик старості – найбільший і неминучий з соціальних ризиків. Пенсійне забезпечення сьогодні є обов'язковою підсистемою соціального захисту населення різних країн. Від того наскільки раціонально і ефективно воно функціонує, залежить рівень життя пенсіонерів, рівень соціальної напруженості в суспільстві і в цілому соціально-економічна спроможність держави.

Діяльність в галузі пенсійного забезпечення є найважливішою соціальною функцією будь-якої сучасної держави і її соціальної політики. Право на пенсійне забезпечення, разом з іншими соціальними і економічними правами, займає центральне місце в системі прав людини. Визнання необхідності пенсійного забезпечення і створення умов для реалізації вищезгаданого права можливо лише після того, коли суспільство досягне певного економічного, соціального, політичного і культурного рівня розвитку.

Отже, соціальний захист – система суспільних благ для забезпечення умов для нормальної життєдіяльності населення; соціальне забезпечення – це один із основних способів соціального захисту населення при настанні соціальних ризиків; пенсійне забезпечення – це вид соціального захисту та соціального забезпечення особливостями якого є регулярне надання з боку суспільства і держави матеріальних коштів з пенсійних фондів.

Таким чином, систему соціального захисту використовують для зниження впливу наслідків соціальних ризиків на матеріальний стан членів суспільства. Для створення і розвитку ефективних систем управління соціальними ризиками використовуються як пасивні так і активні методи управління ними.

Література

1. Страхование. Под редакцией Л. А. Орланюк-Малицкой, С. Ю. Яновой. – СПб.: Юрайт, 2011.– 832 с.
2. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/law2/main.cgi?page=1&nreg=254%EА%2F96-%E2%F0&text=%E7%E0%E1%E5%E7%EF%E5%F7%E5%ED%ED%FF>.
3. Про проект Концепції соціального забезпечення населення України. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.12.1993 № 3758-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3758-12>.
4. Роик В.Д. Профессиональный риск: оценка и управление / В. Д. Роик - М., 2004. - С. 25